

DE STIJL

1 DE COMPOSITIE

Een stijl herkennen of een gebouw dateren, kan zelfs voor volwassenen erg ingewikkeld zijn. Een stijl beperkt zich immers niet tot twee of drie kenmerken die telkens op dezelfde manier terugkeren. Het is de som van vele elementen die niet per sé op de gevel terug te vinden zijn. Soms komt de stijl van een gebouw ook niet overeen met de tijd waarin het gebouwd is of is de stijl van de binnen- en buitenkant compleet verschillend...

Bij deze stand gaan we graag dieper in op de criteria die een stijl bepalen: de compositie, de invloeden, de materialen, de kleuren, het reliëf en natuurlijk ook de decoratie.

De architect organiseert de gevel op basis van lijnen, vormen en de algemene verhoudingen. Deze keuze kan persoonlijk zijn, maar ook overeenkomen met de smaak van een bepaalde tijd, met een stijl.
→ Op onderstaand schema worden de elementen aangeduid die de stijl van het gebouw mee bepalen. **De elementen in rood, vertellen iets over de compositie.**

symmetrie

+

regelmaat

+

muuropeningen zijn verticaal en horizontaal uitgelijnd.

+

De hele gevel is bepleisterd en wit geschilderd, net als de aangrenzende gebouwen...

=

eenheid in de stad

In de 19de eeuw wordt Brussel de witte stad genoemd.

bossage

De horizontaliteit wordt benadrukt door de kroonlijst met modillions en guttae.

Steigerdeksels met leeuwenkop dienen om de steigergaten af te dekken. Steigergaten zijn bedoeld om stellingen in te bevestigen.

De vensters hebben de vorm van een T, die het raam verdeelt in een vast stuk bovenaan en onderaan twee delen die open kunnen.

De horizontale lijn domineert, want de horizontale lijnvoering wordt niet onderbroken door verticale lijnen.

De vormen van de gevelopeningen variëren. Vaak zijn ze hoog en smal.

+

gevariëerde vensters met complexe opdeling

+

polychromie door de gebruikte materialen (kalksteen, blauwe hardsteen en baksteen) en de decoratieve elementen

=

Elke gevel in de straat is anders.

asymmetrie
De smalste travee komt overeen met de trappenhal.

De uitsparing in de kroonlijst doorbreekt de horizontaliteit.

pitsbogen, een element uit de gotiek

De verticaliteit overheerst omdat de vooruitspringende verticale elementen de horizontale lijn doorbreken.

Generaal Pattonstraat, 29, Elsene, 1901

NEOCLASSICISME

einde 18de > begin 20ste eeuw

ECLECTISME

2de helft 19de en begin 20ste eeuw

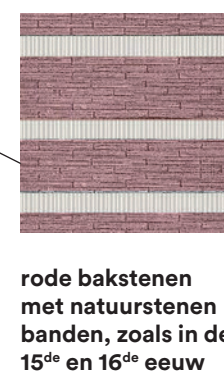
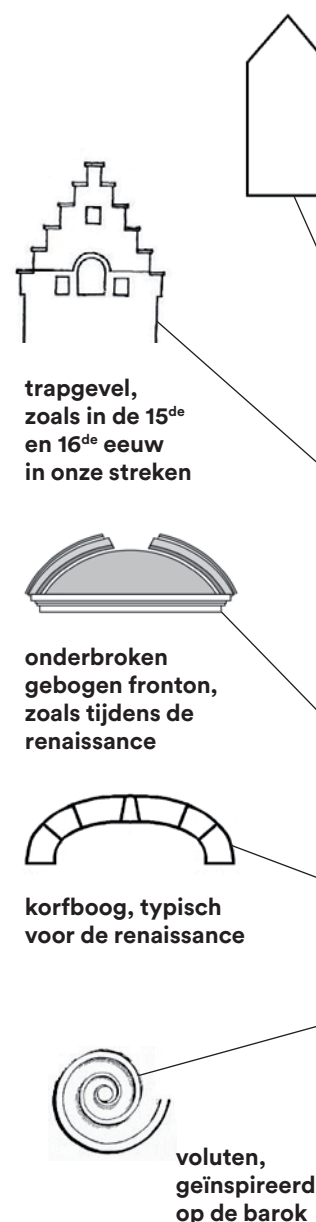
2

DE INVLOEDEN

De hele architectuur is de som van elementen uit het verleden én het heden. In sommige periodes zijn architecten echter meer geïnspireerd door architectuur uit het verleden.

De buitenkant van de Sint-Gorikshallen, waar we de bouwdatum 1881 kunnen terugvinden, is geïnspireerd op onze lokale architectuur uit de 15de, 16de en 17de eeuw. Deze periode werd de Vlaamse renaissance genoemd. Door via de architectuur te refereren naar deze eeuwen die op artistiek vlak een orgelpunt in onze geschiedenis waren, wordt de trots van een nog jonge staat getoond

De architectuur van de Vlaamse renaissance is zelf ook onderhevig aan diverse invloeden. Er worden lokale middeleeuwse elementen vermengd met motieven uit de renaissance of barok uit Italië, die op hun beurt dan weer geïnspireerd waren op de klassieke oudheid. Een enorme mix dus!

Het interieur van het gebouw, met zijn gietijzeren kolonnen en metalen gebinte, is dan weer zeer eigentijds.

VLAAMSE NEORENAISSANCE

2de helft 19de en begin 20ste eeuw = eclecticisme

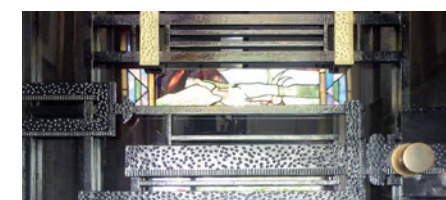
3

HET RELIËF

Het reliëf van een gebouw is een ware puzzel voor de architect. Vaak hebben de vooruitstekende of inspringende volumes een functie: een balkon, bow-window, erker of kroonlijst. Maar ze kunnen ook een belangrijke decoratieve waarde hebben: de architect kan op basis van puur esthetische overwegingen de keuze maken voor een vlakke gevel of een gevel met veel verspringende volumes. Deze keuze kan ook gerelateerd zijn aan een bepaalde stijl of periode.

→ Op onderstaand schema worden de elementen aangeduid die de stijl van het gebouw mee bepalen.

De elementen in rood gaan over het reliëf.

ART DECO interbellum

4

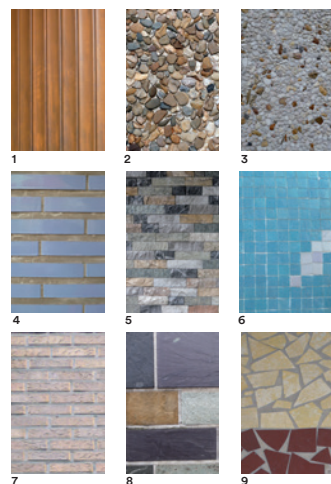
KLEUREN EN MATERIALEN

Net als bij de keuze van onze kledij, vertelt de kleurkeuze van een gevel vaak iets over de stijl. De kleuren worden mee bepaald door de keuze van de materialen en de technieken eigen aan een bepaalde tijd en door technische ontwikkelingen.

→ Op onderstaand schema worden de elementen aangeduid die de stijl van het gebouw mee bepalen. **De elementen in rood gaan over de kleuren en materialen.**

De horizontale gevel-openingen over de hele breedte van de gevel onthullen het gebruik van gewapend beton.

De structuur in beton kan op verschillende manieren bekleed worden:

- 1 houten plankjes
- 2 gewassen keien
- 3 gewassen beton
- 4 geëmailleerde baksteen
- 5 leesteen briketten
- 6 mozaïek (vaak in glas)
- 7 platte bakstenen
- 8 leesteen
- 9 keramiekstukjes

kroonlijst die versmalt naar het uiteinde toe

voorkeur voor schuine lijnen
Vensters en deuren van aluminium

Bel-etagewoning: het woongedeelte bevindt zich op de eerste verdieping, boven de garage

Aandacht voor de deurgrepen, vaak met schuine vormen en heldere kleuren of soms pasteltinten

Alfred Duboisstraat, 54, Sint-Jans-Molenbeek, 1960

EIND JAREN '50 EN JAREN '60

5

DE MOTIEVEN → HERKENNEN

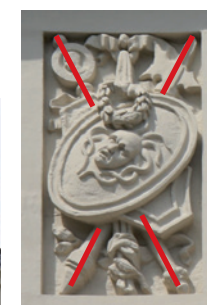
Heel veel motieven op een gevel zijn figuratief. Er wordt uit een groot, bijna universeel, repertorium geput: bloemen, planten, dieren ... Sommige dienen enkel om te versieren, andere dragen een symbolische betekenis in zich. De meeste zijn geïnspireerd op het verleden.

De motieven op de gevel van het paleis van Karel van Lotharingen, de opdrachtgever die landvoogd was over de Oostenrijkse Nederlanden vanaf 1741, willen ons iets meer vertellen over hem. Tevens zijn ze een illustratie voor het begin van het neoclassicisme.

→ Op onderstaand schema worden de elementen aangeduid die de stijl van het gebouw mee bepalen. **De elementen in rood zijn gelinkt aan de motieven.**

De trofeeën, helmen, zuilen en kapitelen die verwijzen naar de oudheid, komen overal in de mode na de herontdekking van de Romeinse steden Herculaneum en Pompeï.

Wapentrofeeën
In de oudheid stelde de overwinnaar na een veldslag de wapens, het harnas en het schild van de overwonnen, tentoon. Later werd dit geheel een symbool van macht.

horizontaal en symmetrisch

wit pleisterwerk

Deze gevel heeft nog heel veel versiering. Het neoclassicisme zal naar steeds meer uitgepuurde gevels evolueren.

Paleis van Karel van Lotharingen, Museumplein, Brussel, ca.1760

De oorlogshelm uit de oudheid is opgesmukt met knopen, slingers van groen, bloemen en fruit. Dit kan enerzijds zeggen dat Karel van Lotharingen de strijd kán aangaan, maar dat hij landbouw en kunst verkiest*. Anderzijds, vanuit stylistisch standpunt, verwijst de mengeling van klassieke motieven met natuurlijke frivoliteit naar de Franse Lodewijk XVI-stijl.

* Loir (Ch.), *Bruxelles néoclassique (1775-1840)*, CFC Éditions, Col. Lieux de mémoire, Bruxelles, 2009, p.74

BEGIN VAN HET NEOCLASSICISME

ca. 1760

De aan- of afwezigheid van versiering, een rijke of minimale aanwezigheid ervan kan eventueel nog meer een stijl kenmerken. Bij al deze decorelementen denkt men direct aan motieven. Hun onderwerp, vorm, beweging en spreiding staan toe om de gevel aan een architecturale beweging te linken.

6

DE MOTIEVEN → ONDERZOEKEN

De motieven kunnen ook een gestyleerde vorm hebben. Ze zijn dan geen realistische weergave. Soms is het onderwerp nog herkenbaar, maar zijn de vormen versimpeld of complexer gemaakt. De omtrekken kunnen soepeler of strakker worden. De vorm van het motief wordt dan een uiting van een bepaalde architecturale stijl.

→ De indeling met de pijlen verwijst naar kenmerken eigen aan de stijl van de gevel. **De kenmerken in rood zijn gelinkt aan de motieven.**

De motieven van architect Benjamin De Lestré zijn zeer herkenbaar en zijn een soort van handtekening:

drie verticale stelen door een cirkel

lichtjes afgeplatte cirkels die in elkaar zijn gezet

een opeenstapeling van drie of vier horizontale lijnen

Je vindt deze motieven overal terug in alle materialen. De gevel wordt zo een totaalkunstwerk.

EEN PERSOONLIJKE STEMPEL

In de jaren 1910 evolueert het werk van Benjamin De Lestré naar de Beaux-Artsstijl, een decoratieve bouwstijl die zich rijkelijk inspireert op de Franse stijlen uit de 17de en 18de eeuw. Maar hij neemt die niet zomaar over. Achter de slingers en cannelures herken je nog duidelijk de stijl van de architect.

Afrikastraat 92, Elsene, 1904

Je vindt deze motieven ook terug op andere huizen, niet helemaal hetzelfde, maar toch zeer gelijkend.

raam in hoefijzerboog, in het midden van de gevel

zichtbare en decoratieve stalen latei

Zeggen dat deze motieven geometrisch zijn volstaat niet. Het zijn eigenlijk subtiele vormen met een strakke lijnvoering die toch niet echt recht is. De hoeken zijn lichtjes afgerond, de cirkels een beetje afgeplat.

ART NOUVEAU

(2^e generatie van de geometrische art nouveau)
begin 20ste eeuw

7

DE MOTIEVEN → BELEVEN

Soms zijn de motieven geen objecten of groepen van vormen, maar 'gewoon' lijnen. Gustave Strauven creeërt met zijn lijnen bijvoorbeeld bogen en tegen-curves die eindigen... om dan weer met een scherpe hoek te vertrekken. Dit alles resulteert in een gevoel van beweging. Het lijken geen strakke, ijzeren staven meer, maar groeiende planten of rollende golven. De gevel doet denken aan het kasteel van Doornroosje waarrond een doornhaag gegroeid is.

→ De indeling met de pijlen verwijst naar kenmerken eigen aan de stijl van de gevel. **De kenmerken in rood zijn gelinkt aan de motieven.**

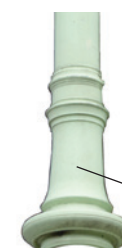
Deze lijn is van Victor Horta. Hij was een tijdlang meester van Gustave Strauven. Het is een dynamische en asymmetrische lijn, kronkelig en levendig, die ontleend is aan de vegetale wereld: het zweeps slagmotief.

Maar hier zijn we reeds enkele jaren later. De art nouveau is een stijl zoals de andere geworden. Strauven gebruikt deze lijnen veelvuldig.

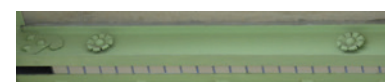
Metalen werden gebruikt, zowel voor hun structurele als esthetische eigenschappen.

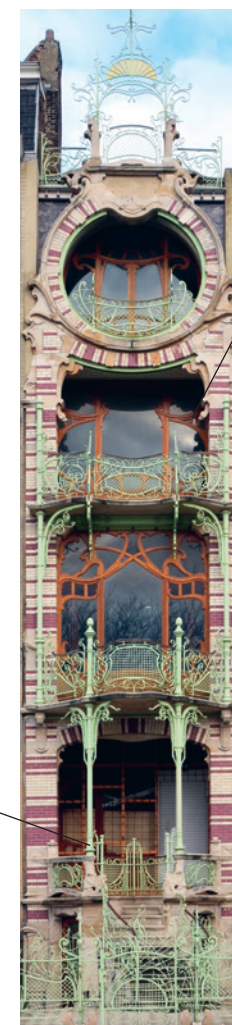
smeedijzer

gietijzer

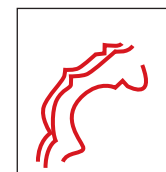
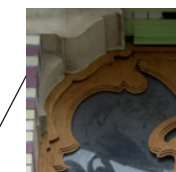

staal

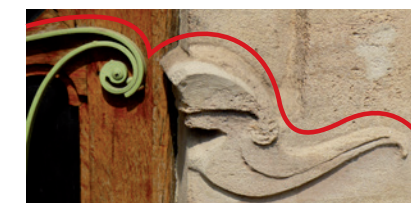

Huis Saint Cyr, Ambiorixsquare 11, Brussel Uitbreiding, 1901-1903

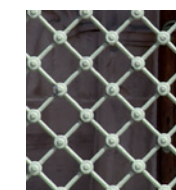
De lijnen overlappen elkaar, haken in elkaar vast, lijken niet te eindigen en lopen over van het ene materiaal naar het andere. Zelfs hun schaduwen maken deel uit van het decor. Het is een totaalkunstwerk.

De beeldhouwde motieven lijken uit de gevel geboren te worden.

Edele materialen en ambachtelijke technieken mengen zich met minder dure, industriële materialen.

ART NOUVEAU

(2^e generatie van de vegetale art nouveau)
begin 20ste eeuw